

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

ЗМІСТ

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти	18
Богдан Ж. Б., Підбурда Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства	36
Бушусва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробйов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності	71
Демянюк О. Б., Косарева О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration	84
Івашкевич Е. З. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Ключек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості")	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіодів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати	171

of what is happening and acknowledging oneself as a subject of own life is an important background for hardiness as capability to cope with difficult life circumstances and conditions of psychological wellbeing.

In the context of social interactions, emotional competence is one of important conditions of reinforcement of self-trust. Self-trust as a social emotion, as self-acceptance that motivates to realize one's own potential, is a connecting link between emotional intelligence and experiencing personal wellbeing. The necessity of further study of the described relations with more respondents to find out the age-related and profession-related peculiarities is stated.

Key words: psychological wellbeing, personal wellbeing, hardiness, emotional intelligence, trust, positive functioning.

УДК 316.6-058.862

В.В. КУЗЬМІН

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ВИНИКНЕННЯ, ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ СПІЛЬНОТИ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ЇХ ІНТЕГРАЦІЯ В СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство. В статті концептуалізовано та класифіковано соціальну групу сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; визначено механізми формування та розвитку даної соціальної спільноти; типологізовано основні проблеми та проаналізовано досвід вітчизняної наукової думки щодо інтеграції у суспільство дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: соціальна спільність, сирота, заклади перебування, інтеграція.

Концептуализация социально-психологических процессов возникновения, формирования и развития сообщества детей-сирот, детей лишенных родительской опеки, их интеграция в современное общество. В статье концептуализовано и классифицированы социальную группу сирот и детей, лишенных родительской опеки; определены механизмы формирования и развития данной социальной общности; типологизовано основные проблемы и проанализирован опыт отечественной научной мысли относительно интеграции в общество детей-сирот и детей лишенных родительской опеки.

Ключевые слова: социальная общность, сирота, учреждения пребывания, интеграция.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство можна уявити як велику сукупність соціальних груп та спільностей, серед яких найбільш безпорадною перед обличчям суспільства є група дітей сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування. З кожним роком кількість цих осіб зростає, що сприяє формуванню та розвитку спільноти дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, яка є відмінною від дітей зі звичайних родин. Актуальність дослідження зумовлюють відповідні відмінності між підгрупами сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також визначення соціально-психологічних процесів їх формування та розвитку тощо. Відтак можна відзначити, що серед безлічі гострих соціально-психологічних проблем сучасності наявність у суспільстві дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та їх інтеграція в суспільство як повноцінних його членів є чи не найбільш складною та наболюючою. Вона знаходить своє відображення на сторінках преси, у випусках новин, її постійно обговорюють в органах державної влади та місцевого самоврядування різного рівня. Проте саме сирітство, як соціально-психологічний феномен, з'явилося не сьогодні, воно існувало і, ймовірно, буде існувати завжди. Нажаль, кількість дітей-сиріт та дітей позбавленого батьківського піклування в останні роки неухильно зростає у зв'язку з гібридною війною на сході нашої країни, політичною нестабільністю, економічною неоднорідністю та розшаруванням суспільства, появою значної кількості біженців, а також зростаючим зuboжінням населення країни та збільшенням числа батьків, що мають девіантну поведінку, формуванням прошарку «професійних» жебраків, які використовують дітей у якості «інструменту» наживи тощо. Отже, сучасна соціально-економічна та військово-політична ситуація в Україні сприяє поширенню феномену сирітства.

Станом на 1 січня 2017 року в Україні зареєстровано 73 356 дітей, що мають статус дітей-сиріт; при цьому біля 74% з них є соціальні сироти, а саме – це діти з неблагополучних родин, що позбавлені батьківського піклування. У світі нараховується більше ніж 210 мільйонів дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Як свідчить статистика Дитячого фонду ООН загальна кількість таких дітей, дітей із сирітським дитинством, складає понад 2 мільярди осіб [10, с. 65]. Багатолітня практична соціально-психологічна робота автора статті у профспілковій організації студентів, аспірантів та докторантів Запорізького національного технічного університету (м. Запоріжжя) свідчить, що значна частина дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування має подвійні, а інколи і потрійні пільгові статуси, наприклад, коли особа є сиротою та інвалідом одночасно, інвалідом і постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками дослідження проблем сирітства відбувається у напрямку соціальної та соціально-психологічної адаптації в таких закладах перебування як загальноосвітні школи-інтернати (Ішкуркіна В. М., Артемчук І. В., Пушкар В. А., Хлебцевич К. В., Стратюк О. А., Дорогіна О. В., Покась В. П., Аблятичов А. С., Кунгурцева Л. В.); дитячі будинки для дітей-

сиріт (Комісарик М. І., Нечай С. П., Пеша І. В., Соловей М. О.); дитячі будинки сімейного типу (Карпенко О. І., Москалюк В. Ю., Голубева І. Є., Черновалюк Ю. Ю.); в умовах реабілітаційного центру (Коношенко С. В.); загальноосвітніх навчальних закладах для дітей-сиріт (Куторжевська Л. І., Плугатор І. Б., Гладченко І. В.); сімейних формах виховання (Ченбай І. В.); прийомного батьківства (Бевз Г. М.); притулків і сирітських будинків (Заєць С. С., Кальченко Л. В., Голиш Л. Г.) тощо. Значний внесок у дослідження життєдіяльності сиріт внесли Волинець Л. С., Комарова Н. М., Балакірева О. М., Зайцева З. Л., Капська А. Й., Пеша І. В., Коваленко О. О. та ін. Вищезазначене залишає нам місце для наукового дослідження проблем формування та розвитку груп дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, інтеграції у суспільство цієї ж соціальної групи в умовах сучасної психологічної науки.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити соціально-психологічні процеси формування та розвитку підгруп дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування. Дослідження визначеної вище мети порушує перед нами наступне коло завдань: визначити досвід вітчизняної наукової думки щодо дослідження проблем інтеграції у суспільство дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування; концептуалізувати соціальну групу сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; визначити механізми формування та розвитку соціальної групи сиріт; типологізувати основні проблеми інтеграції у суспільство цієї соціальної групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В загальному випадку сирітство як соціально-психологічний феномен існує з часів зародження суспільства та залишається й на сьогодні актуальною проблемою. У різні часи військові дії, епідемічні захворювання, стихійні події та інші причини призводили до фізичної загибелі біологічних батьків, унаслідок чого діти ставали біологічними сиротами. Одним із різновидів групи сиріт можна вважати соціальну спільність дітей, позбавлених батьківського піклування. Це, діти які в ряді публікацій іменуються як соціальні сироти. Тобто ті діти, особи до 18 років, які стали сиротами при живих батьках, що мали девіантну поведінку, а це в кінцевому випадку, призвело до нормативно-правового позбавлення їх батьківських прав по відношенню до своїх неповнолітніх дітей; відібранням дітей у таких батьків без позбавлення відповідних батьківських прав; визнанням батька та матері (або одного з батьків) такими, що зникли безвісти, відсутніми чи недієздатними у т.ч. через хворобу; оголошенням їх померлими у відповідному порядку; перебуванням в місцях позбавлення волі за кримінальну діяльність або перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами поліції. Також до цієї спільності відносять дітей, від яких у свій час батьки відмовилися; діти, батьки яких не виконують своїх нормативних обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з знаходженням цих батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення АТО; безпритульні діти та діти-вулиці [1]. По великому рахунку діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування – це специфічна соціальна група як у педагогічній так і у психологічній площині, адже ці діти мають одну чи декілька подібних характеристик, мають достатню взаємодію між собою та оточенням, наявні ескапації по відношенню до інших членів групи (спільності). Також ці діти позбавлені можливості виховання в родині батьків, зі своїми батьком та матір'ю, тобто діти, які мають негативний соціальний досвід, який зумовлює занижені стартові позиції цих дітей та зумовлює слабкий інтеграційний потенціал у подальшому. В нормальних умовах початковий інтеграційний чи адаптаційно-соціалізаційний потенціал дає батьківська сім'я: соціально-статусні можливості, сімейне виховання, стан здоров'я, належну освіту тощо. Форми виховання, які застосовуються до виховання та утримання – сімейні форми виховання (усиновлення, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї опікунів та піклувальників) та інтернатні заклади, які істотно відрізняються один від одного за способом впливу на соціально-психологічні параметри осіб із сирітським дитинством. При цьому триває пошук оптимальних шляхів інтеграції дітей-сиріт у суспільство, успішної адаптації до нових соціально-економічних умов, що є притаманними нашому суспільству та є нагальною проблемою сучасності. Набуття здатності гостро адаптуватись, долати труднощі, знайти своє місце в житті є вирішальним фактором успішної інтеграції особистості із сирітським дитинством. У разі перебування у закладах інтернатної опіки у дітей виникають нервово-психічні симптомокомплекси, що є результатом систематичної депривації, дезадаптації та дезінтеграції.

Аналізуючи різні інтернатні заклади для дітей можна відзначити, що згідно національного законодавства з кожним роком знижується кількість інтернатних закладів (див. табл.1, рис.1).

Таблиця 1

Зведена інформація щодо загальної чисельності закладів утримання та дітей-сиріт в них за роками

Показник	2000	2005	2010	2013	2014	2015
Кількість притулків	86	96	88	42	14	10
в них вихованців	27773	23674	11978	3472	1408	1123
Школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	44	54	77	64	47	33
в них вихованців	12254	11954	10135	7933	4722	3555
Дитячі будинки	83	109	113	94	64	43
в них вихованців	5552	6434	4771	3458	2109	1494

Цей факт додатково підтверджує дезадаптаційні та дезінтеграційні показники, які мають колишні вихованці цих закладів. При цьому, скорочення кількості притулків для дітей по Україні (рис.1), у порівнянні з минулим періодом, пов'язане згідно із Указом Президента продовженням процесу реорганізації притулків для дітей в центри соціально-психологічної реабілітації дітей.

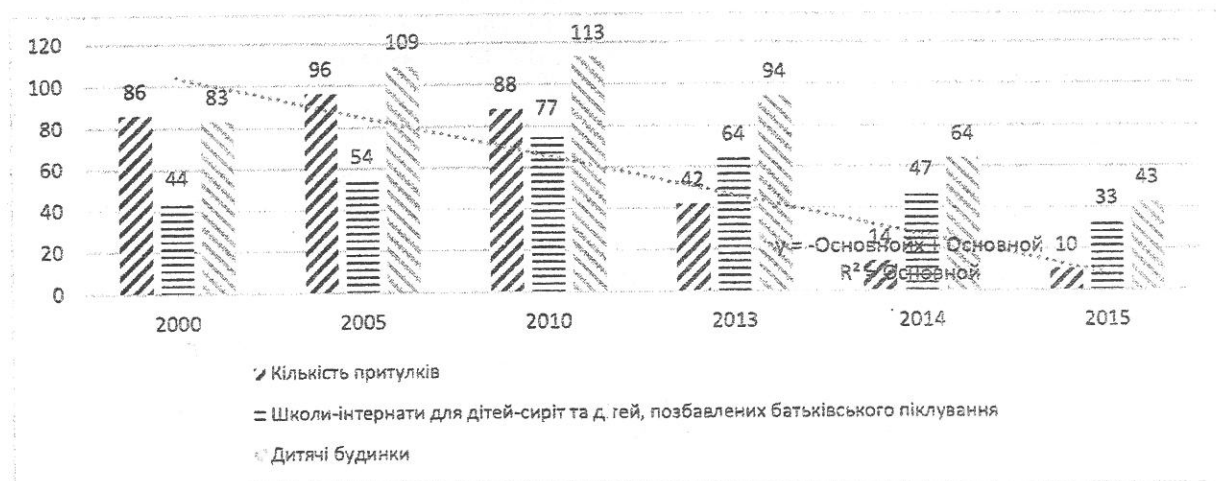

Рис. 1. Загальна чисельність усіх типів закладів перебування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за роками [10].

Під інтеграційною здатністю розуміють здатність дитини пристосовуватися до умов соціального середовища без відчуття певного дискомфорту і без конфлікту з ним. Інтеграція і адаптація дітей-сиріт в суспільство розглядається нами як передумова активної життєдіяльності. В основному, в літературних джерелах інтеграція дітей-сиріт описується через поняття «інклюзія», «входження», «активне включення» тощо.

Сирітство можна розглядати з точки зору різних наук. З точки зору соціально-психологічної науки наслідком сирітства є функціонування і постійне відтворення соціальної групи дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі й за рахунок вторинного соціального сирітства. Відповідно, цікаво також встановити життєві практики батьків, що в кінцевому випадку стають передумовою надання соціального статусу їх дітям [9, с. 33-41]. Феномени біологічного та соціального сирітства мають серйозні юридично-правові наслідки – у такий спосіб має місце порушення конституційних прав кожної дитини-сироти на виховання у сім'ї, батьківське піклування, що саме по собі є вагомим порушенням одного з фундаментальних прав кожної такої дитини, що проголошені міжнародною Конвенцією ООН під назвою «Про права дитини». Відповідно до цього функціонування відповідних суспільно-важливих інститутів повинно мати на меті створення інноваційних форм виховання, що матимуть можливість компенсувати батьківську турботу та опіку тощо. Економічним наслідком феномену сирітства є зниження економічної активності частини групи сиріт, що можна виявити по відсутності мотивації цих осіб до праці й заробітку. Відповідно можна встановити, що фінансова підтримка частини сиріт упродовж їх «сирітського дитинства», фінансування робочих місць посадовців, які здійснювали соціальний, соціально-психологічний супровід не завжди мають практичний сенс, а тому кошти державного бюджету витрачаються не цілком за призначенням. Також можна вирізнити соціально-демографічний наслідок сирітства – з'являються проблеми із відтворенням соціальної структури суспільства, що в умовах малої дітородюваності сучасного українського суспільства постає достатньо актуальною проблемою. Існує достатня кількість наукових досліджень, які показують, що дітородні орієнтації сиріт, як носіїв специфічної соціальної групи є у більшості випадків досить стриманими [3, с.11]. Згідно з даними наукової громади, опублікованими в останні десятиліття, наводяться різні дані щодо інтеграційних стратегій випускників із різноманітних закладів, які мали сирітське дитинство, лівова частина випускників дитячих державних установ для цих осіб потрапляють на лаву підсудних, залишаються без домівки, здійснюють спробу суїциду [2; 5].

Аналіз соціологічної, психологічної, педагогічної, правової, медичної літератури показав, що проблема соціальної та психологічної адаптації, соціалізації дітей-сиріт в суспільстві та його соціальних інститутах розглядається багатьма як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Поодинокими є дослідження інтеграції (реінтеграції) сиріт до суспільства чи його окремих соціальних інститутів чи успішних соціальних груп. При цьому, під інтеграцією розглядається процес їх адаптації, приведення основних параметрів та характеристик дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у відповідність до вимог сучасного суспільства, у динамічно-рівноважний стан з новими умовами зовнішнього середовища. Як загальноприйнято вважати, освіта вирівнює стартові можливості членів дискримінованих соціальних груп [6; 11], ми цілком погоджуємось із таким твердженням, оскільки з 2017 року знову діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування будуть мати можливість отримувати освіту на безкоштовних умовах у цілому спектрі середніх та вищих навчальних закладів. Останні декілька років умови вступу до вітчизняних ВНЗ не передбачали пільгового

вступу сиріт, містили не зовсім конституційні положення щодо вступу сиріт у бюджетні заклади освіти, що сприяло їх сегрегації та частковій маргіналізації.

Сирітство так і залишається однією з найбільш важких соціально-психологічних проблем сучасного українського суспільства. Виховання поза родиною для будь-якої дитини унеможливорює нормальний хід подій і особистісний розвиток, створюється підґрунтя виникнення соціокультурних бар'єрів, формуються численні інтеграційні проблеми. У таких дітей формується викривлене розуміння економічної сторони життя. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування мають труднощі в комунікації там, де це зазвичай повинно будуватися вільно і довільно, особливо важко дається така комунікація дітям з інтернатних закладів. Негативним фактором перебування у інтернатних закладах є те, що їх вихованці перевантажені власним негативним соціальним досвідом, який здобули внаслідок проживання у біологічних сім'ях [7; 12].

Здійснення соціально-психологічної підтримки, як важливого напрямку супроводу, необхідно використовуючи суб'єкт-суб'єкту взаємодію представників соціальної групи сиріт та співробітників відповідних закладів інфраструктури, що забезпечить змістовнішу підтримку, через що сироти не будуть залишатись носіями ексклюзії, будуть менш стигматизованими і не буде з цього передумов для маргіналізації частини цього контингенту. Підсумовуючи вищенаведене, можна типологізувати основні проблеми інтеграції у суспільство дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа: соціально-психологічні, що ґрунтуються на складності входження в нове соціальне середовище, враховуючи особистісні риси характеру представників соціальної групи сиріт; освітні, що зумовлені низьким освітнім рівнем ще із часів навчання у різних освітніх закладах; житлово-побутові – зумовлені відсутністю власного житла або відсутністю перспектив отримати житло від держави, перебуваючи на спеціальному обліку; сімейно-побутові, що пов'язані із взаєминами з біологічними батьками (яких позбавлено батьківських прав тощо) чи іншими близькими родичами; соціально-економічні, які зумовлені відсутністю в осіб із сирітським минулим умінь самостійно заробляти гроші, навичок витратити та заощаджувати кошти, практичних навичок складання резюме, готівності до проходження співбесіди із роботодавцем; стан здоров'я, адже більшість осіб із сирітським минулим потребує реабілітації в умовах стаціонарних закладів; культурно-дозвілєві, що спрямовані на організацію власного змістовного дозвілля та культурного відпочинку тощо [4, с.11; 8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. В статті запропоновано концепт соціальної спільноти сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно запропоновано вважати цю спільноту проблемною в педагогічному та психологічному плані. Детерміновано наслідки сирітства з точки зору різних наук, у т.ч. й фокуси психології. Проаналізовано та типологізовано основні проблеми інтеграції у суспільство дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа: соціально-психологічні, освітні, житлово-побутові сімейно-побутові, соціально-економічні, стан здоров'я, культурно-дозвілєві. Перспективою подальшого дослідження проблем інтеграції у суспільство дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування можуть бути дослідження етапів та особливостей інтеграції сиріт у суспільство, психологічна рефлексія бар'єрів, чинників та критеріїв інтеграції сиріт; особливості інклюзивного соціально-психологічного супроводу сиріт у навчальних закладах різних типів та рівнів, що є новим напрямком досліджень як в українському, так і в міжнародному дискурсі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [Електронний ресурс] / ВРУ // Закон від 13.01.2005 № 2342-IV редакція діє з 01.01.2017 – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T052342.html. – Назва з екрана.
2. Знайти себе: життєві історії випускників інтернатів / Укр. ін-т соц. дослідж. – Київ : Укр. ін-т соц. дослідж., 2001. – 201 с.
3. Карелова О. Л. Социальные проблемы сиротства. Моделирование путей решения / О. Л. Карелова // Управление социальными процессами в условиях модернизации России: теория и практика : материалы IX Афанасьевских чтений / под ред. О. А. Уржа. – М. : РГСУ, 2011. – С. 214-217.
4. Кузьмін В. В. Соціалізація сиріт у вищих навчальних закладах України: соціотехнологічний аспект : автореф. дис ... канд. соціолог. наук : 22.00.04 – спец. та галузеві соціології / В. В. Кузьмін. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2013. – 20 с.
5. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. В. Мудрик. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Академия, 2006. – 304 с.
6. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця. – Київ : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
7. Прихожан А. М. Психология сиротства / А. М. Прихожан, Н. Н. Толстых. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 400 с.
8. Реалізація права дитини на виховання у сім'ї: державна тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2008 року / редкол.: Ю. О. Павленко та ін. – Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2009. – 209 с.
9. Слюсар Л. Демографічні витоки та наслідки проблеми соціального сирітства в сучасній Україні / Л. Слюсар // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 6. – С. 33-41.
10. Соціальний звіт за 2015 рік [Електронний ресурс] / Департамент стратегічного планування

- Мінсоцполітики України. – 2016. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160211. – Назва з екрана.
11. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця. – Київ : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
 12. Шипицина Л. М. Психологія дітей-сирот : учеб. посібник / Л. М. Шипицина. – СПб. : СПб. ун-т, 2005. – 628 с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennja organizacijno-pravovyh umov social'nogo zahystu ditej-syrit ta ditej, pozbavlenyh bat'kiv'skogo pikluvannja» [Elektronnyj resurs] / VRU // Zakon vid 13.01.2005 № 2342-IV redakcija dije z 01.01.2017 – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T052342.html. – Nazva z ekrana.
2. Znajty sebe: zhyttjevi istorii' vypusnykiv internativ / Ukr. in-t soc. doslidzh. – Kyi'v : Ukr. in-t soc. doslidzh., 2001. – 201 s.
3. Karelova O. L. Social'nye problemy sirotdstva. Modelirovanie putej reshenija / O. L. Karelova // Upravlenie social'nymi processami v uslovijah modernizacii Rossii: teorija i praktika : materialy IH Afanas'evskih chtenij / pod red. O. A. Urzha. – M. : RGSU, 2011. – S. 214–217.
4. Kuz'min V. V. Socializacija syrit u vyshh'jch navchal'nyh zakladah Ukrainy: sociotehnologichnyj aspekt : avtoref. dys ... kand. sociolog. nauk : 22.00.04 – spec. ta galuzevi sociologii' / V. V. Kuz'min. – Zaporizhzhja : Klasych. pryvat. un-t, 2013. – 20 s.
5. Mudrik A. V. Socializacija cheloveka : ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / A. V. Mudrik. – 2-e izd., ispr. i dop. – M. : Akademija, 2006. – 304 s.
6. Novyj kurs: reformy v Ukraini. 2010-2015. Nacional'na dopovid' / za zag. red. V. M. Gejca. – Kyi'v : NVC NBUV, 2010. – 232 s.
7. Prihozhan A. M. Psihologija sirotdstva / A. M. Prihozhan, N. N. Tolstyh. – 2-e izd. – SPb. : Piter, 2005. – 400 s.
8. Realizacija prava dytyny na vyhovannja u sim'i': derzhavna tematychna dopovid' pro stanovyshe ditej v Ukraini za pidsumkamy 2008 roku / redkol.: J. O. Pavlenko ta in. – Kyi'v : Derzh. in-t problem sim'i' ta molodi, 2009. – 209 s.
9. Sljusar L. Demografichni vytoky ta naslidky problemy social'nogo syritstva v suchasnij Ukraini / L. Sljusar // Ukrain'a: aspekty praci. – 2010. – № 6. – S. 33–41.
10. Social'nyj zvit za 2015 rik [Elektronnyj resurs] / Departament strategichnogo planuvannja Minsocpolityky Ukrainy. – 2016. – Rezhym dostupu: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160211. – Nazva z ekrana.
11. Social'no-ekonomichnyj stan Ukrainy: naslidky dlja narodu ta derzhavy : nacional'na dopovid' / za zag. red. V. M. Gejca. – Kyi'v : NVC NBUV, 2009. – 687 s.
12. Shipicyna L. M. Psihologija detej-sirot : ucheb. posobie / L. M. Shipicyna. – SPb. : SPb. un-t, 2005. – 628 s.

Kuzmin V.V. CONCEPTUALIZATION OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROCESS OF EMERGENCE, FORMATION AND DEVELOPMENT OF COMMUNITIES OF ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE, THEIR INTEGRATION IN MODERN SOCIETY

Kuzmin V. Conceptualization of socio-psychological process of emergence, formation and development of communities of orphans and children deprived of parental care, their integration in modern society. The article is classified and conceptualized social group of orphans and children deprived of parental care; identified the mechanisms of formation and development of the social community; Classified main problems and analyzed the experience of national scientific opinion on the integration into society of orphans and children deprived of parental care. In the article proposed concept of social community for orphans and children deprived of parental care, in accordance proposed to consider this community problematic in pedagogical and psychological aspects. Abandonment of deterministic effects in terms of various sciences, including the focus of psychology. Analyzed and classified the main problems of integration into society of orphans and children deprived of parental care and persons among them: social, psychological, educational, living family household, socio-economic, health condition, cultural and leisure activities. Perspective of further research problems of integration into society of orphans and children deprived of parental care can be research of stages and features of integration orphans into society, psychological reflection the barriers, the factors and the criteria of integration orphans; features of inclusive social and psychological support orphans in educational institutions of different types and levels, which is a new area of research both in Ukrainian and international scientific discourse.

Key words: social group, an orphan, place of stay and education, integration.

УДК 159.922.73:331.54–053.5

Р.С. КУЛАКОВ

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА ВИБІР СТАРШОКЛАСНИКАМИ СФЕРИ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті з позицій соціальної ситуації розвитку особистості раннього юнацького віку та специфіки